

OĞUZ KAĞAN DESTANI'NDA İKTİDAR İNŞASI: KÜLTÜREL MEŞRUIYET VE HEGEMONİK ERKEKLİK OKUMASI

Construction of Power in the Oğuz Kağan Epic: A Reading of Cultural Legitimacy and Hegemonic Masculinity

Gülten İLDEŞ*

ÖZ

Makalede Oğuz Kağan Destanı'nda kahramanın tarihsel, kültürel temsili üzerinden hegemonik erkeklik, rıza üretimi ve meşruiyet temelinde iktidarın inşa biçimi incelenmiştir. Bununla birlikte destanda Oğuz Kağan'ın temsil ve yönetim meşruiyetini sağlarken toplumsal rıza üretimini hegemonik erkeklik eylemleriyle temellendirishi ele alınmıştır. Makalede destanların edebi metin olmasının yanı sıra sosyokültürel bağlamlarıyla birlikte okunduğunda, yaratıldıkları toplumun kolektif algı, ihtiyaç ve beklentilerine dair bilgiler içerdiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Makalede Oğuz Kağan Destanı'nın Uygur harfli varyantı esas alınmıştır. Konuyla ilgili literatür taraması yapılmış, doküman analizi tekniğiyle elde edilen veriler yapısal halk bilimi kuramı temel alınarak değerlendirilmiştir. Makalede disiplinler arası yaklaşımla iktidar, otorite, meşruiyet, rıza, karizmatik liderlik, ataerkillik, hegemonik erkeklik kavramları üzerinde durulmuştur. Bu kavramlar kahramanın biyografisindeki yapısal unsurlarla ilişkilendirilerek iktidar inşasının temelleri ortaya konmuştur. Oğuz Kağan Destanı'nda iktidarın meşruiyet, rıza üretimi ve hegemonik erkeklik üzerine kurgulandığı; destanın üretildiği toplumun kültürel yapısını yansıtarak toplumsal hafızayı ve cinsiyet temelli iktidar ilişkilerini görünür kıldığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Oğuz Kağan Destanı, iktidar, hegemonik erkeklik, rıza, meşruiyet.

ABSTRACT

This article examines how power is constructed in the Oğuz Kağan Epic through the historical and cultural representation of the hero, focusing on hegemonic masculinity, the production of consent, and legitimacy. In this regard, the study analyzes how Oğuz Kağan establishes representational and governing legitimacy in the epic by grounding the production of social consent in actions of hegemonic masculinity. The article aims to demonstrate that epics, beyond being literary texts, when read together with their sociocultural contexts, contain information about the collective perceptions, needs, and expectations of the societies in which they were created.

* Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana/Türkiye. E-posta: gultenildes@gmail.com. ORCID: 0009-0002-2301-319X.

The study is based on the Uighur-script variant of the Oğuz Kağan Epic. A review of the relevant literature was conducted, and the data obtained through the document analysis technique were evaluated within the framework of structural folklore theory. Adopting an interdisciplinary approach, the article focuses on the concepts of power, authority, legitimacy, consent, charismatic leadership, patriarchy, and hegemonic masculinity. By relating these concepts to the structural elements in the hero's biography, the foundations of power construction are revealed. It is concluded that in the Oğuz Kağan Epic, power is structured around legitimacy, the production of consent, and hegemonic masculinity, and that the epic reflects the cultural structure of the society in which it was produced, rendering visible social memory and gender-based power relations.

Keywords: Oğuz Kağan Epic, power, hegemonic masculinity, consent, legitimacy.

Giriş

Destan metinleri Türk kültüründe kolektif dünya görüşünü yansıtan sözlü tarih vesikaları olarak görülebilir. Walter J. Ong'un (2013) sözlü kültür çağı insanının kendine özgü düşünme, kayıt ve aktarım biçimleri olarak ifade ettiği sözlü ortam metinleri toplumsal belleği yansıtır. Bu toplumsal bellek içerisinde gündelik hayat, halk bilgisi ürünleri, toplumsal ilişkiler ağı, sosyo-ekonomik ve politik unsurlar gibi çeşitli bilgiler yer alır. Bu tür metinlerden olan destanlar kahramanlık temalı olaylar örgüsü etrafında, destan çağı insanının kültürel inşasını sağlamış ve bugüne gelmiştir. Mehmet Ali Yolcu'ya göre destanlardaki anlatı çizgisi açılım-çözüm, sorun-çözüm, kaoskozmos ekseninde ilerler (2013: 1). Destanlardaki olayların ve kahramanların idealize edilmesi ise verilmek istenen mesajın büyüklüğü ve açıklığıyla ilgilidir. Nitekim yine Yolcu'ya göre "Türk destanlarında başkahraman, idealize edilmiştir. Çünkü toplumun beklentileri onun üzerinde yoğunlaşmış, töresel ve evrensel değerler onun kimliğinde pratiğe dökülmüştür" (2013: 2). Oğuz Kağan Destanı bu bağlamda öne çıkan metinlerden birisidir. Çeşitli varyantları tespit edilen destanın Uygur harfli yazma nüshası bu metinler içerisinde en arkaik olanıdır. Oğuz Kağan Destanı erken dönem Türk topluluklarının siyasi örgütlenme biçimlerini, iktidar ve yönetim anlayışlarını aktarmaktadır. Bu yönüyle destan tarihi, kültürel ve politik bir metin olarak ele alınabilir. Buna bağlı olarak makalede destandaki olay örgüsü, güncel politik kavramlarla ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Uygur harfli Oğuz Kağan Destanı, Charles Schefer'in kişisel kütüphanesindeki kitaplar arasında bulunur. Eser, 21 yapraktan (42 sayfa) oluşan eksik bir yazma nüshadır. Günümüzde Fransa Milli Kütüphanesi'nin kataloğunda

supplement Turc 1001 numarasıyla kayıtlıdır. Eser ilk kez 1891’de Wilhelm Radloff tarafından yayınlanır (Pelliot, 1995: 7). Radloff’un bu çalışmasını gören Rıza Nur *Oughouz-Namé Épopée Turque* (1928) adlı çalışmasında destanı Fransızca, Arapça ve Türkçeye çevirip destanı ikinci kez yayımlayarak Türkiye Türkçesine kazandırır. Daha sonra destan tercüme, notlar ve indeks ile birlikte ayrıntılı bir şekilde Williy Bang-Kaup ve Reşit Rahmeti Arat tarafından ilk olarak 1932’de Almanca; 1936’da ise Türkçe *Oğuz Kağan Destanı* adıyla yayımlanır (Ağca, 2016: 10-11).

Türk epik destan geleneği mitolojik dönemden itibaren oluşan sözlü gelenek üzerine inşa edilmiştir. Üretim tarzının ve ilişkilerinin değişimiyle bahçe tarımından avcı-çobanlığa dayalı göçerevli hayata geçişle boy birlikleri ortaya çıkar. Bu boy birlikleri hem kendi aralarında hem de Doğu Avrupalı atlı göçebelerle yaylalara hâkim olma ve hayvan sürülerini yağmalama nedeniyle savaşı. Bu savaşlarda ön plana çıkan alpların kahramanlık efsaneleri sözlü kültür aracılığıyla aktarılacak zamanla destanların çekirdeğini meydana getirir. Türk epik destan geleneği ise en geç M.Ö. I. binde teşekkül etmeye başlar (Çobanoğlu, 2007: 38-40). Oğuz Kağan Destanı’nın başlangıcında, yaylalarda at sürülerini güden Oğuz Kağan daha sonra büyük bir coğrafyayı fethederek yaylak ve kışlaklara hâkim olur. Destanda Oğuz Kağan alp tipinin en ideal örneği olarak karşımıza çıkar.

Bu makalede en arkaik varyant olduğu için destanın Uygur harfli nüshası kullanılmış; bu nüshanın Williy Bang-Kaup ve Reşit Rahmeti Arat tarafından yapılan çevirisinden faydalanılmıştır. Makalenin konusunu hegemonik erkeklik, rıza ve meşruiyet temelinde Oğuz Kağan’ın iktidar inşası oluşturmaktadır. Bu makale, ataerkillik, meşruiyet, hegemonik erkeklik bağlamında Oğuz Kağan’ın iktidarını meşrulaştırma ve rıza yoluyla inşa etme süreçlerini, destandaki yapısal kodlar üzerinden çözümlemeyi ve aynı zamanda halk anlatılarının tarihi, kültürel, sosyolojik bağlamlarıyla birlikte okunup değerlendirilmesinin gerekliliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Konuyla ilgili ilk olarak literatür taraması yapılmış olup yerli ve yabancı kaynaklara başvurulmuştur. Makalede doküman analiz yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler kahramanın biyografisinden hareketle yapısalcı halk bilimi kuramının temel ilkelerine göre incelenip değerlendirilmiştir. Bunun öncesinde kahramanın biyografisi, kritik geçiş aşamalarının olduğu bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümler Lord Raglan’ın (1998) “Geleneksel Kahraman Kalıbı” referans alınarak oluşturulmuştur. Bu kahraman kalıbı, kahramanın iktidar inşasını görünür kılan kritik geçiş evrelerini ortaya koyduğu için tercih edilmiştir. Oğuz Kağan’ın olağanüstü doğumu, Oğuz Kağan’ın erginlenmesi,

Oğuz Kağan'ın ailesi, Oğuz Kağan'ın iktidar inşası kahramanın biyografisine ilişkin yapısal şemanın ana başlıklarını teşkil etmektedir. Bu yöntemle destanın içindeki yapısal ve sembolik kodlarla anlatı anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Makalede siyasal iktidar, otorite, meşruiyet, rıza, karizmatik liderlik, ataerkillik, hegemonik erkeklik gibi sosyal bilimlerin temel kavramlardan hareketle Oğuz Kağan'ın cihan hâkimiyetine giden yolda meşruiyet kazanarak iktidarını nasıl inşa ettiği incelenmiştir. Bu inşa süreci incelenirken Türk kültür tarihinin sunduğu bağlam çerçevesinde disiplinler arası bir değerlendirme yapılmıştır.

1. Hegemonik Erkeklik Bağlamında Halk Bilimi Çalışmaları

Halk bilimi alanında erkeklik çalışmaları uzun süre göz ardı edilmiş olsa da son yıllarda bu alanda yapılan çalışmaların sayısının nispeten arttığı gözlemlenmektedir. Bu çalışmalar içerisinde özellikle Raewyn Connell'in erkeklik teorinin öne çıkan modellerinden olan hegemonik erkekliğin temsili bağlamında yapılan araştırmalar ise ağırlıklı olarak halk anlatıları üzerine yoğunlaşmıştır. Bu sözlü kültür ürünleri aracılığıyla hegemonik erkeklik temsilleri üzerinden erkekliğin; toplumsal yapılar, iktidar ilişkileri ve normlarla olan bağlantıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Konuyla ilgili literatürdeki ilk çalışmalardan biri "Dede Korkut Kitabı'nda Bir Cinsiyet Rejimi Olarak Erkeklik" başlıklı makaledir. Makalede erkeklik kavramı ve erkeklik çalışmalarıyla ilgili genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra Dede Korkut Kitabı'ndaki erkek karakterler; erkek, erkeklik ve eril kimlik kavramları üzerinden yorumlanmıştır (Akbalık, 2014). *Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Erkeklik Temsilleri* başlıklı doktora tezinde halk hikâyeleri feminist teori ve eleştirel erkeklik çalışmaları temelinde analiz edilmiştir. Çalışmada sözlü gelenekten çeşitli araştırmacılar tarafından derlenerek yazıya geçirilmiş 96 hikâye metni seçilmiştir. Dört bölümden meydana gelen çalışmanın birinci bölümünde erkeklik olgusu R. Connell'in belirlediği üç toplumsal yapı olan ekonomi, iktidar, kateksis üzerinden ele alınmıştır. Halk hikâyelerindeki erkeklik performansları bu yapılar çerçevesinde değerlendirilmiştir. İkinci bölümde aile, siyaset, din, boş zaman gibi kurumlar incelenerek bu kurumların erkekliği nasıl öğrettiği, yeniden ürettiği ve örgütlediği tartışılmıştır. Üçüncü bölümde namus, militarizm, romantik aşk gibi kavramların erkeklik ve eril şiddet üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Dördüncü bölümde ise söylem ve stereotipler yoluyla Müslüman-Türk ataerkillik kurgusunun nasıl inşa edildiği çözümlenmiştir (Tunç, 2020). "Hegemonik Erkeklik Etkisinde Varyantlaşan Bir Türkü: *Güzeller Bezenip Toya Giderler*" adlı kitap bölümünde "Güzeller Bezenip Toya Giderler" türküsünün varyantlaşma süreci hegemonik erkeklik

modeli bağlamında ele alınmıştır. Türkünün on varyantının kullanıldığı bu çalışmada, hegemonik erkeklik modelinin türküler aracılığıyla nasıl yeniden üretildiği ve beslendiği ortaya konulmuştur (Bekki, 2021).

Anadolu Türkleri'nin Halk Masallarında Erkek ve Erkekleşme başlıklı yüksek lisans tezinde Elazığ masalları örneklemeden masallar, erkeklik bağlamında incelemiştir. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde masal türüne ait teorik bilgiler verilerek masal türü hakkında yapılmış çalışmalar ele alınmıştır. İkinci bölümde toplumsal cinsiyet teorisi ve erkeklik çalışmaları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde Elazığ masalları örneklemeden hareketle nicel veri ve grafikler aracılığıyla erkek beden inşası incelenmiştir. Dördüncü bölümde iktidarı ele geçiren kadınların ve öteki erkeklerin, erkekleşme süreçleri değerlendirilmiştir (Işıkelekoğlu, 2022). *Eril Kültür: Destan ve Hegemonik Erkeklik* adlı kitapta Türk destanlarda hegemonik erkekliğin nasıl inşa edildiği incelenmiştir. İki bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde ataerkillik ve hegemonik erkeklik kavramları tartışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise kahramanın doğumu, kahramanın ad alması, evlenme ve çocuk sahibi olma, savaş, mücadele ve miras paylaşımı şeklinde oluşturulan yapısal şema çerçevesinde Türk destan kahramanları üzerinden hegemonik erkekliğin inşa süreci ortaya konulmuştur (Duman, 2022). Türk kültüründe silahın, erkeklik ve güçle olan ilişkisini inceleyen “Türk Kültüründe Silah ve Hegemonik Erkeklik Sembolü Olarak Silahın Kullanımı” başlıklı makalede öncelikle Türk kültüründe silahın yeriyle ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır. Sonrasında ise hegemonik erkeklik sembolü olarak silahın bireysel silahlanmayla olan ilişkisi incelenmiştir (Şahiner, 2023).

Erkekliklerle ilgili bir diğer masal çalışması *Anadolu Sahası Türk Masallarında Erkeklikler* başlıklı yüksek lisans tezidir. Çalışmada yazılı kaynaklardan seçilmiş 80 masal metni erkeklikler teorisi bağlamında incelenmiştir. Giriş hariç çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde toplumsal, kuramsal ve kültürel çerçeve üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde masallardaki erkek pratiklerinin dile ve söyleme yansımaları değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise masallardaki erkek rolleri analiz edilmiştir (Daldal, 2023). “Sözlü Kültür Verimlerinde Erkekliğin İz Sürümü: Köroğlu Tipolojisi ve Erkekliğin Kültürel İnşası” başlıklı makalede Köroğlu Destanı'nın Anadolu sahası anlatmalarından hareketle, Köroğlu ve koçaklarının erkeklik temsilleri incelenerek erkekliğin kültürel inşası çözümlenmeye çalışılmıştır (Akbalık, 2024). “Mitten Halk Hikâyesine Türk Halk Anlatılarında Hegemonik Erkekliğin Dönüşümü” adlı bildiride eleştirel erkeklik çalışmaları ve folklor

hakkında genel bir değerlendirme yaptıktan sonra mit, destan ve halk hikayelerinden hareketle hegemonik erkeklik temsilinin süreç içinde nasıl değişip dönüştüğü ele alınmıştır (Duman, 2024). “Türk Destanlarında Erkekliğe Geçiş Ritüelleri” başlıklı makalede erkeklik kavramı ve destan türü hakkında teorik bir değerlendirmeden sonra erkekliğe geçiş ritüelleri; Oğuz Kağan, Dede Korkut ve Köroğlu destanları üzerinden yorumlanmıştır. Çalışmada destan kahramanının hangi eylemleri yerine getirdikten sonra erkeğe dönüştüğü sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır (Nadirgil ve Özcan Güler, 2024). Efsanelerdeki erkeklik sunumunun değerlendirildiği “Hegemonyadan Madunluğa: Anadolu Efsanelerinde Erkekliğin Sunumu” başlıklı makalede R. Connell’in erkeklikler teorisi bağlamında yazılı kaynaklardan seçilmiş bazı efsanelerdeki hegemonik ve madun erkek temsilleri incelenmiştir (Özcan Güler, 2025).

Hegemonik erkeklik bağlamında halk bilimi çalışmalarının özellikle halk edebiyatı şubesinde yoğunlaştığı yapılan literatür değerlendirmesinde açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Sözlü halk anlatıları içinde ise en çok destan türü üzerinde çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu durumunun sebebini destanın erkek merkezli bir anlatı yapısına sahip olmasına ve destan kahramanlarının hegemonik erkeklik modeli temsilini net bir şekilde yansıtmaya başlayabiliriz. Ele aldığımız çalışma da bir destan incelemesi olmakla birlikte sadece anlatıdaki hegemonik erkeklik temsiline odaklanılmamaktadır. Aynı zamanda çalışmada destan kahramanının hegemonik erkeklik, rıza ve meşruiyet aracılığıyla iktidarını nasıl inşa ettiği de ele alınmaktadır.

2. Siyasal İktidar ve Otorite, Meşruiyet, Rıza, Karizmatik Liderlik, Ata-erkillik (Patriarka), Hegemonik Erkeklik Kavramları Üzerine

İnsanlığın toplumsallaşma veya siyasallaşma süreci zamanla kurumsallaşan bazı yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yapılar güç ve iktidar ilişkileri üzerinden yöneten ve yönetilen ayrımını ortaya çıkarmıştır. Tarihsel ve toplumsal koşullara göre biçim değiştirirse de iktidar mücadelesi bu yapıların değişmeyen unsuru olmuştur. İktidar sadece bir kez ele geçirilebilen bir olgu değildir. İktidar elde tutulması gereken, kaybedildiğinde ise kazanılması gereken döngüsel bir mücadeledir. İktidar mücadelesi asla yok edilemeyen, uygun koşullarda bastırılabilen içgüdüsel bir iktidar arzundan beslenir (Öztekin ve Öztekin, 2020: 2913-2914). İnsanlar bir araya geldiği andan itibaren iktidar ortaya çıkar. Yani kimilerinin daha güçlü, kimilerinin ise daha zayıf olduğu bir düzen ortaya çıkar. Bu nedenle her toplu eylem bir iktidar ilişkisidir. İktidar evrenseldir. Toplumun olduğu her yerde iktidar da vardır. Eşitsiz bir güç ilişkisi olan iktidar aşkın zorunluluktan güç almaz, in-

sanlar tarafından kurulur. İktidarın iki temel özelliği vardır. Birincisi iktidar sabit değildir. İktidarın güç dengeleri sürekli yeniden oluşur ve değişir. İktidarın ikinci özelliği ise kontrol edilemez oluşudur. Karmaşık, belirsiz ve denetlenemez bir yapıya sahiptir. İktidar ilişkileri içinde zayıf olan ise tamamen çaresiz değildir. Dezavantajlı konumda olanlar sistemin baskısı altında küçük de olsa bir hareket ve özgürlük alanına sahiptir. Bu alanı kullanarak güçlülerin kurduğu düzeni zorlayabilirler (Akal, 1998: 64).

Sosyal bilimciler tarafından pek çok tanımla yapılan iktidar kavramını Max Weber, güç kavramıyla ilişkilendirir. Weber, iktidarı “bir ya da birden fazla kişinin bir toplumsal eylem içinde, o eyleme katılan başkalarının direnişine karşın da olsa, kendi iradelerini gerçekleştirme şansı” (1993: 176) olarak tanımlarken otoriteyi “belli içerikteki bir emre belli bir grup insanın itaat etme ihtimali” (2005: 28-29) olarak tanımlar. Güç zamanla kabul gördüğünde iktidara dönüşür. Kriz anlarında, hızlı ve geri dönülmez kararlar alınması gerektiğinde bu yapı çözülür. Böylelikle güç, çıplak haline döner. İktidar güce kıyasla daha geniş bir alanda etkilidir. Güç daha dinamik ve ani bir etki yaratırken; iktidar daha sabırlı ve törenseldir (Canetti, 2006: 283-284). Otorite kavramı Andrew Heywood tarafından bir meşru iktidar biçimi olarak görülür. “İktidar başkalarının davranışlarına tesir etme kabiliyeti ise, otorite bunu yapma hakkıdır. Otorite böylece bir zorlama veya hileyle yönlendirme (manipülasyon) biçimi olarak değil, itaat etmenin bir görev olarak kabulüne dayanır. Bu anlayışa göre otorite, meşruiyet veya yasallıkla örtülü iktidar demektir” (2015: 52). Maurice Duverger ise iktidarı kullanıldığı toplumda rızaya dayandırılan meşru bir etki biçimi olarak tanımlar (1982: 183). Siyasi iktidarın bazı ayırt edici nitelikleri vardır. Siyasi iktidar kapsam bakımından öteki sosyal iktidarlardan daha geniştir, ülke içinde en üstün iktidardır, maddi kuvvet ve zor kullanma ile gücü tekelinde bulundurur, sadece zor kullanmayı dayatmaz rıza ve itaate de ihtiyaç duyar (Kapani, 2007: 51-53). Michel Foucault (2014) ise iktidarı geleneksel iktidar anlayışından farklı bir şekilde ele alır. Foucault'ya göre iktidar sahip olunabilen, elde tutulabilen bir nesne değildir; insanlar arasındaki bir ilişki biçimidir. Bir ilişkinin iktidar olabilmesi için her iki tarafın da sonuna kadar eylemde bulunabilecek durumda olması gerekir. İktidar, başkalarının davranışlarını ve bu davranışların mümkün sonuçlarını yönlendirir. İktidar, baskıdan ibaret bir yapı değildir; bilgiyle iç içe ve bilgiyi üreten bir yapıdır. Psikoloji, tıp, eğitim gibi bilim dallarının bilgisini üreterek neyin doğru, normal ve sağlıklı olduğunu belirler. Böylelikle iktidar, insanlar fark etmeden onları yönlendirir.

Bu bağlamda iktidarın nasıl kabul gördüğü ve sürdürülebildiği sorusu bizi meşruiyet tartışmasına götürür. Meşruiyet (Latince ‘yasallığı beyan etmek’ anlamındaki legitimare kelimesinden gelir) genel olarak yasallık anlamına gelir” (Heywood, 2015: 49). Sosyal bilimlerde kullanılan meşruiyet kavramına Weber sistematik bir içerik kazandırmıştır. Weber’e göre, meşruiyet toplumundaki bireylerin bir yasal otoriteyi ve egemenliği rıza yoluyla onaylayıp tasdik etmesidir. Meşruluk iddiasının geçerliliğini ise rasyonel, geleneksel ve karizmatik temellere dayandırır. Rasyonel temeller yasalaştırılmış kurallara, geleneksel temeller kutsala duyulan yerleşmiş inanca, karizmatik temeller ise tekil kişinin istisnai kutsallığına ve kahramanlığına atıfta bulunur (2017: 12-13). “Şu halde meşruluk, yönetimi kolaylaştıran, sağlamaştıran, onu daha istikrarlı ve etkili kılan bir faktördür. Ve böyle olduğu içindir ki her zaman ve her yerde iktidar sahipleri, iktidarlarının meşru olduğu inancını halk arasında yaymak hususunda çaba harcarlar” (Kapani, 2007: 92-93). Meşruiyet sabit ve tamamlanmış bir durum değildir. Sürekli yeniden inşa edilmesi gereken bir süreçtir. Meşruiyet birey, toplum ve siyasal iktidar arasındaki bağ üzerine inşa edilen ilke, kanun ve değerleri gösterir. Meşruiyet hem toplum hem de siyasal iktidar arasında karşılıklı rıza üzerinden var olmalıdır. Siyasal iktidarın güce dayanarak bu karşılıklı rızayı tek taraflı bir tahakküme dönüştürmesi meşruiyet krizi yaratır. Modern siyasal düşüncede iktidarın sürekliliği sorunu, toplumsal sözleşmeyle meşrulaştırılır. Toplumsal sözleşmeyle iktidar güce dayalı egemenliğini toplumsal rıza ile desteklemek ve mevcut güç ilişkilerini kabul edilebilir kılmaktadır. Toplumsal rıza, güç eşitsizliğine güvenlik; siyasal iktidarın egemenliğine doğallık ve süreklilik kazandırır (Çetin, 2003: 83-84). 18. yüzyılda modern devletin ve vatandaşlığın temelleri atılırken egemenliğin meşruiyeti önemli bir tartışma konusu haline gelir. T. Hobbes, J. Locke ve J. J. Rousseau gibi düşünürler, egemenliğin kaynağını Tanrı yerine topluma dayandırarak toplumsal sözleşme fikrini geliştirir. İnsanların siyasal bir yapı olmadan doğal halde yaşarken kendi rızalarıyla siyasal toplumu oluşturdukları anlayışı, egemenliğin meşruluğunun toplum üyelerinin onayına bağlı olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede yasaların insanlar tarafından yazılması, hakların belirlenmesi, özgürlüklerin sınırlandırılması ve yönetim yetkisinin meşruiyetinin toplumun rızasına dayandırılması modern devlet anlayışının temel taşları olarak ortaya çıkmıştır (Uyan-Semerci, 2024: 119).

Oğuz Kağan Destanı’nda iktidarın inşasını anlamaya çalışırken açıklanması gereken bir diğer kavram ise rızadır. Nitekim kahramanın yapısal özellikleri toplumsal rızanın da inşasını amaçlar. Rızayla ilgili modern kay-

naklardaki tanımlamalar da bunu destekler. “Rıza göstermek, anlaşılmak veya müsaade etmek demektir. Siyasal bir ilke olarak rıza, normalde insanların yönetilmeyi ve böylece siyasal yükümlülük almayı kabul etmeleriyle ortaya çıkan otorite ile alakalıdır” (Heywood, 2015: 202). Siyasal iktidar sadece kuvvet ve zorlamayla var olmaz. İktidar kavramının oluşumunda kuvvet unsuru kadar rıza unsuru da önemli bir yer teşkil eder (Kapani, 2007: 57). Antonio Gramsci, kapitalist sistem içinde işçilerin hakim sınıfa neden rıza gösterdiğini, hakim sınıfların nasıl rıza ürettiğini “hegemonya” kavramı çerçevesinde açıklar. Modern kapitalist toplumlarda düzen polis ve yargı gücüyle yani baskı ve zor kullanarak sağlanır. Fakat Gramsci’ye göre mülk sahibi sınıflar, kendi düzenlerini sadece zor ve baskıyla değil; aktif rızasıyla da ayakta tutar. Gramsci, zor ve baskıyla desteklenen rızaya dayalı sınıf yönetimi için “hegemonya” kavramını kullanır (Bekmen, 2024: 47). Louis Althusser ise rıza kavramını devletin ideoloji yoluyla toplumsal düzeni sürdürmesi bağlamında açıklar. Althusser’e göre devlet iki ana aygıttan meydana gelir. Bunlar devletin baskı aygıtları ve devletin ideolojik aygıtları olarak karşımıza çıkar. Hükümet, yönetim, ordu, polis, mahkemeler, hapishaneler, gibi aygıtlar devletin baskı aygıtlarıdır. Bu aygıtlarla düzeni sağlamak için zor ve yaptırım kullanılır. Din, okul, aile, sendika, medya, kültür gibi kurumlar da devletin ideolojik aygıtlarıdır. Devletin ideolojik aygıtları bireylerin mevcut toplumsal düzeni doğal ve meşru kabul etmelerini sağlayarak rıza üretir. Böylece devlet baskı aygıtları ve ideolojik aygıtlar arasındaki bu tamamlayıcı ilişki sayesinde toplumsal düzenin sürekliliğini sağlar ve egemen üretim ilişkilerini yeniden üretir (2002: 32-37). Meşruiyetin sağlanmasında toplumsal rızanın oluşması belirleyici rol oynar. Bunu sağlayacak olan da liderin karizmasıdır. Destanlarda bu karizmanın yalnızca kahramanın kişisel becerilerine ve özelliklerine göre değil henüz en baştan toplumsal rızayı sağlayacak biçimde kurgulandığı görülür. Başka bir ifadeyle toplumun talep ve beklentileri liderin karizmasını da şekillendirir.

Modern yaklaşımlar içerisinde Weber, buhran durumlarında bürokrasiye karşı denge unsuru olarak “karizma” kavramını kullanır. Bu kavramı kilise tarihçisi ve hukukçusu Rudolf Shom’dan alır. Anlamı “tanrı vergisi” olan karizma, Weber tarafından olağanüstü özelliklere sahip liderleri nitelendirmek için kullanmıştır. Dinlerin kurucuları, peygamberler, askeri ve siyasi kahramanlar karizmatik liderin arketipleridir. Mucizeler, vahiyler, cesaret, göz kamaştırıcı başarılar bu liderlerin özel ve sembolik işaretleridir. Başarısızlık ise liderin sonunu getirir (1993: 53). Karizmatik lider toplumun yerleşik düzenine ve geleneklerine karşı çıkar ve köklü değişikliklere yönelir. Karizmatik otorite,

geleneksel ve hukuki otoriteye nazaran daha az istikrarlı ve daha kısa ömürlüdür. Karizmatik lider özelliklerini tamamen halefine intikal ettiremez ve ölümüyle iktidarı ve otoritesi son bulur (Kapani, 2007: 99). Destan metinlerinde de liderin karizması olayları yönlendirir ve kahraman merkezli bir işleyiş vardır. Burada karizmayı teşkil eden toplumsal cinsiyet unsurunu da vurgulamak gerekir. Zira kahramanlık çağı metinleri olan destanlarda eril kimlik ve ataerkil yapı belirgindir. Güç, erkeklik üzerinden temsil edilir ve destanlardaki kadın kahramanlar da buna uygun tasarlanır. Bu durumu besleyen ise ataerkilliktir. “Ataerkillik terimi, başlangıçta erkek aile reislerinin otoritesi üzerine kurulu toplumsal sistemleri tanımlamak için kullanılmıştır. Bugün ise, genel olarak erkek tahakkümünü yansıtan daha genel bir anlamla yüklüdür” (Marshall,1999: 47). Mutlak erkek hakimiyetini temel alan bir toplumsal yapı olarak bilinen ataerkilliğin kökeni ve ne zaman ortaya çıktığına dair çeşitli görüşler ortaya konulmuştur. Bu görüşlerden en öne çıkanlardan biri Friedrich Engels’e aittir. Engels’e göre, analık hukukunun yıkılışıyla birlikte kadın tarihsel bir yenilgiye uğrar. Erkeğin aile içinde yönetimi ele geçirmesiyle kadın köleleştirilip soyun devamı için bir araç haline gelir. Erkek egemenliğinin kurulmasıyla ataerkil aile ortaya çıkar. Bu aile tipi esas itibarıyla bireylerin aile reisinin otoritesi altında örgütlenmesinden oluşur. Tüm bu örgütlenmenin amacı ise toprağı ve hayvan sürülerini elde tutmak ve korumaktır (1990: 62-63). Mezopotamya’daki ilk kent devletleri İ.Ö. 3500 ile 3000’de görülür. Yazının keşfi de yaklaşık olarak bu tarihlere denk gelir. Bu kent devletleri arasındaki askeri mücadele, askeri rekabetin önem kazanmasına neden olur. Böylelikle hem erkek egemenliği güç kazanır hem de askerlerin kayıtlarını tutma bilgisini tekellerinde tutan rahipler mülk sahibi sınıflı bir toplum oluşturur. Miras yoluyla mülkiyetin babadan oğula geçmesini güvence altına alan ve kadın cinselliğinin denetimini erkeklere veren ataerkillik kurumsallaşmaya başlar (Berktaş, 1996: 81). Erkeklerin savaş, üretim ve mülkiyet üzerinde söz sahibi olmalarıyla kadınlar toplumsal olarak ikincil planda kalır. Bu durum zamanla kültürel normlara, dini öğretilere ve hukuk kurallarına yansır. Böylelikle ataerkillik sadece bir üstünlük iddiası değil toplumsal düzenin meşru bir parçası haline gelir.

Erkekliğin ataerkil yapı içinde tekil ve değişmez bir kimlik olarak ele alınması, erkekliğin toplumsal ve tarihsel çeşitliliğini göz ardı eder. Bu bağlamda Raewyn Connell, erkekliğin tek ve evrensel bir olgu olmadığını; tarihsel ve toplumsal olarak kurgulanan erkekliklerden oluştuğunu savunur. Cinsiyet, ırk ve sınıf gibi değişkenler erkeklik pratiklerini farklılaştırır. Connell, erkeklikleri iktidar ilişkileri içinde konumlanan dört temel tip üzerinden açık-

lar. Bu dört tipi hegemonik erkeklik, madun erkeklik, suç ortağı erkeklik ve marjinal erkeklik olarak sıralar (2019b: 149-157). Bu dört tip arasında hegemonik erkeklik, ataerkil düzenin sürekliliğini güvence altına alan temel mekanizmalardan biri olarak işlev görür. Güç ve karizmanın erkeklik etrafında toplanışı ve toplumsal dönüşüm, erkeklığı hegemonik bir unsur olarak sosyal yapının merkezine oturtur. Connell tarafından, Gramsci'nin "hegemonya" kavramından ödünç alınarak geliştirilen hegemonik erkeklik modeli sadece kadınlara karşı değil ikincil konuma itilmiş diğer erkeklik biçimleriyle de ilgili bir kavramdır. Connell'e göre hegemonik erkeklikteki hegemonya, erkeklerin üstünlüğünün şiddet ya da açık baskıyla kurulmasını ifade etmez. Bu üstünlük toplumun kültürel yapısı ve gündelik yaşamına eklenerek doğal ve normal kabul ettirilir. Dini öğretiler, medya, ekonomi, ev yaşamı, devlet politikaları bu süreci destekler. Böylece erkek egemenliği zor kullanılmadan ve insanlar tarafından sorgulanmadan sürdürülür. Hegemonya zorla değil büyük ölçüde rıza ve iş birliğiyle sürdürülür. Çok az erkek hegemonik erkeklik imajlarına sahiptir. Büyük çoğunluk ise bu imajları ayakta tutabilmek için iş birliği yapar. Erkeklerin bu düzeni benimsemesinin temel sebebi ise kadınların tabi kılınmasından çeşitli biçimlerde fayda sağlamalarıdır. Kadınlar sadece hegemonik erkeklikten değil; aynı zamanda hegemonik olmayan erkekliklerden de baskı görür. Bu nedenle hegemonik erkeklik, kadınlar tarafından daha katlanılabilir ve daha az sorunlu olarak algılanır. Hegemonik erkeklik ile öne çıkarılan kadınlık arasında bir uyum vardır. Bu uyum erkek egemenliğini kurumsallaştıran pratikleri korur. Hegemonik erkeklik kadınlara ve tabi kılınmış erkeklere karşı kurulan ilişkiler içinde inşa edilir (2019a: 267-271).

Hegemonik erkeklik ikincil yani boyun eğdirilmiş erkeklikten ayrılır. Normal olmayan sadece azınlık bir erkek grubunun sergilediği saygın bir erkeklik biçimini temsil eder. Diğer tüm erkekler kendini buna göre konumlandırır (Connell ve Messerschmidt, 2005: 832). Hegemonik erkeklik iktidarı elinde tutan erkeklerin sahip olduğu bir erkeklik imgesidir. Hegemonik erkeklik kültürel ve geleneksel erkek reflekslerinden doğmaz. Devlet, yasa, ticari şirketler, sendikalar, heteroseksüel aile, ordu gibi kurumlar hegemonik erkeklığı meşru ve arzu edilen olarak ilan eder (Sancar, 2009: 30-32). Hegemonik erkeklığı kaba kuvvet ve saldırganlıkla eş tutmak da hata olur. Çünkü hegemonik erkeklik baskın ideoloji tarafından ilerlemenin itici gücü olarak görülerek aklın gücünü temsil ettiği iddiasıyla ortaya çıkar. Tüm toplumun çıkarlarını temsil ettiğini ileri sürerek de varlığını güçlendirerek devam ettirir (Connell, 2019b: 289). Hegemonik erkeklik; güçlü, prestijli, normatif özellik-

lerle tanımlanan ideal bir erkeklği temsil eder. Bu normatif özellikler ise aşağı yukarı şu şekilde tarif edilir: “Genç, kentli, beyaz, heteroseksüel, tam zamanlı bir iş sahibi, makul ölçülerde dindar, spor dallarının en azından birisini başarılı olarak yapabilecek düzeyde aktif bedensel performansa sahip erkeklerin temsil ettiği erkeklk” (Sancar, 2009: 30). Hegemonik erkeklği tarif eden bu özellikler çoğunlukla modern toplum için geçerlidir. Oysa hegemonik erkeklk sabit, evrensel ve her bağlamda aynı biçimde ortaya çıkan bir erkeklk modeli değildir. Tarihsel koşullar, sınıfsal konumlar, bölgesel ve toplumsal dinamikler doğrultusunda sürekli yeniden üretilen, dönüşen ve yeniden tanımlanan bir erkeklk modelidir (Connell ve Messerschmidt, 2005).

Epik dönemde de hegemonik erkeklği temsil eden özellikler toplumsal ve kültürel yapıyla ilişkilidir. Destan çağı olarak adlandırılan bu dönem, insanların hayatta kalabilmeleri için savaşmaları gereken bir dönemdir. Savaş ve kahramanlığın ön plana çıktığı epik dönemde ideal erkekten beklentiler de bu çerçevede şekillenir. Epik dönemin hegemonik erkeklk özellikleri duygusal temsil açısından, cezalandırıcı, seçici affedici, sert mizaçlı, heteroseksüel cinsel arzusu yüksek, zeki; fiziki temsil açısından, güçlü, yenilmez, kaslı, at binen, kılıç kullanan, hızlı, çevik, çocuk sahibi olabilen, kutsal bir güzelliğe sahip, fiziki bir engeli bulunmayan; sosyokültürel temsil ve statü açısından, lider, yönetici, kumandan, kut sahibi, evli, baba, soylu, korkulan olarak karşımıza çıkar (Duman, 2024: 174-175).

Buraya kadar ele alınan kavramlar iktidarın inşasında rol oynayan etkenleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Oğuz Kağan; toplumunun kültürel yapısı, talep ve beklentileri doğrultusunda iktidar inşasını sağlar. Destanda kültürel yapının beklentilerine uygun olarak öncelikle kahraman tasarımı yapılır. Başka bir ifadeyle kahramanın karizmasını inşa eden olağanüstü olaylar dizgisi yer alır. Böylece kültürel meşruiyet kazanan kahraman toplumsal rızaya bağlı olarak politik iktidar meşruiyetine erişir.

3. Oğuz Kağan’ın İktidar Meşruiyetinin Temelleri

3.1. Oğuz Kağan’ın Olağanüstü Doğumu

Destan Oğuz Kağan’ın olağanüstü doğumuyla başlar. Ay Kağan’ın gözü parlar ve doğum sancıları tutar. Ay Kağan; yüzü gök, ağız ateş gibi kızıl, saçları ve kaşları kara perilerden daha güzel bir erkek çocuk dünyaya getirir. Çocuğun vücudunun her yeri tüylerle kaplıdır. Ayakları öküz ayağı, beli kurt beli, omuzları samur omzu, göğsü ayı göğsü gibidir (Bang ve Rahmeti, 1936: 11). Destanda Oğuz Kağan boğa, öküz, kurt, samur ve ayı karışımı bir hayvan

olarak betimlenir. Türk, Moğol, Tunguz toplumlarında bu hayvanlar ata hayvanı ya da ongun (totem) olarak önemli rol oynar (Divitçioğlu, 2000: 27). Destanda Oğuz Kağan adeta “canlı bir totem direği” gibi tasvir edilir (Roux, 2005: 326). Bu tasvirlerde amaç gerçekçi bir imaj ya da tablo yaratmak değil ışıktan yaratılmış perilerden daha güzel olan Oğuz Kağan’ın bedeninde tanrısal ışığın yani kutun tecellisini anlatmaktır (Duymaz, 2007: 53). Olağanüstü doğum epizodu Oğuz Kağan’ın hegemonik erkekliğinin temsilinin ilk aşamasıdır. Bu epizotta Oğuz Kağan’ın beden tasviri erkekliklerin en ideali olarak bir kutsiyet atfedilerek tasarlanır (Duman, 2022: 108). Öküz, kurt, samur, ayı gibi hayvanlar Türk mitolojisinde güç, cesaret, koruma ve liderlik gibi vasıfların simgeleridir. Oğuz Kağan’ın bu totem hayvanlarıyla ilişkilendirilmesi onun ataerkillik ve kültürel değerler üzerinden meşrulaştırılmasını ifade eder. Oğuz Kağan’ın fiziksel görünümünü onun mitik güçlerle donatılmış bir varlık olarak algılanmasını sağlar.

3.2. Oğuz Kağan’ın Erginlenmesi

Oğuz Kağan annesinin göğsünden sadece bir kere süt emer. Sonra çiğ et, çorba ve şarap ister. Konuşmaya başlar, kırk gün sonra büyür (Bang ve Rahmeti, 1936: 11). Oğuz Kağan’ın annesini sadece bir kere emmesi erginlenmenin ve anneden kopuşun ilk adımınıdır. Bozkırda yaşayan Oğuz Kağan’ın çiğ et, çorba ve şarap istemesi bu besinlerin bozkırın mutfak kültürüne ait olmasıyla ilişkilendirilebilir. Ayrıca Oğuz Kağan’ın çiğ et yemesi bir sembol de içerir. “Et erkek egemenliğinin bir sembolüdür. Geleneksel olarak, çalışan erkeğin kuvveti için ete ihtiyaç duyduğu hissedile gelmiştir. Bu inanışın içinde bir hurafe yatar: Güçlü hayvanların kaslarını yersek biz de güçlü oluruz. Ataerkil kültürün mitlerine göre et gücü artırır” (Adams, 2013: 87). Oğuz Kağan’ın henüz bebekken konuşmaya başlaması ise onun sıradan biri olmadığını gösterir. Erken yaşta konuşma eylemi zihinsel olgunluğa erişmenin kanıtıdır. Bu durum onun ileride bir lider ve bilge olacağına net bir şekilde işaret eder.

Erginlenen şahsın sosyal ve dini statüsünde kesin bir dönüşüm meydana gelir. Erginleme ile varoluşsal durumu da değişir. Kişi bu süreçte adeta yeniden doğar (Eliade, 2015: 12). Oğuz Kağan’ın erginlenmesi ormanda, bir ağacın altında ve av ile gerçekleşir. Oğuz Kağan halkına musallat olan, at sürülerini ve halkı yiyen bir gergedanı öldürmek için ormana gider. Önce canavar olarak görülen bu hayvanın gücünü sınar. Daha sonra kargı ile gergedanın başına vurup onu öldürür (Bang ve Rahmeti, 1936: 11-13). Orman ve ağaç altı yaygın bir erginlenme mekânı olarak bilinir. Oğuz Kağan’ın altında erginlendiği ağaç, adeta evrenin merkezinde bulunan üç dünyayı bir-

birine bağlayan kozmik ağacı çağrıştıran kutsal mekân işlev görür. Oğuz Kağan'ın ormanda kaotik, ilkel yıkıcı gücü temsil eden gergedanı öldürmesi sadece bireysel bir kahramanlık eylemi değildir. Bu aynı zamanda kozmik düzenin yeniden inşa edilmesi demektir. Oğuz Kağan bu mücadelede galip gelerek hem doğada egemenlik kurar hem de tanrısal düzenle uyumlu hale gelir. Böylece Oğuz Kağan'ın sosyal ve dini statüsünde kesin bir dönüşüm gerçekleşir. O, sadece toplumsal olarak olgunlaşmaz düzeni sağlayıp toplumu yeniden inşa edebilecek bir figür haline gelir.

Oğuz Kağan, gergedanı öldürüp erginlendikten sonra sadece çocukluktan çıkıp erkekler dünyasına adım atmaz aynı zamanda bir karizmatik lider olur. Çünkü karizmatik liderler toplumsal düzenin sarsıldığı, büyük krizlerin yaşanıp mevcut otoritenin yetersiz kaldığı zamanlarda ortaya çıkar. Gergedanın varlığı ve verdiği zarar halk üzerinde büyük bir tehdit oluşturur. Bu tehdidi ortadan kaldıran Oğuz Kağan'ın karizmatik liderliği görünür hale gelir. Oğuz Kağan'ın bu tehdidi ortadan kaldırması onun sadece güçlü bir savaşçı olduğunu göstermez. Aynı zamanda onun toplumsal düzeni sağlayan, koruyucu, cesur bir erkek figürü olduğunu gösterir. Diğer taraftan da toplumun istediği ve ihtiyaç duyduğu erkeklik rollerini sergilemiş olur.

Pek çok toplumda bireyin çocukluktan yetişkinliğe geçişi çoğu zaman belirli ritüellerle anlamlandırılır. Biyolojik olarak erkek doğan bireyin, toplumsal erkeklik kimliğini kazanmasını sağlayan erkeliğe geçiş ritüelleri bu ritüellerden biridir. Erkelğe geçiş ritüelleri toplumun bireyden beklediği erkeklik özelliklerini içselleştirmesini amaçlar. Destan dünyasında bu süreç çoğunlukla bir kişi ya da varlık üzerinden kazanılan zaferle somutlaşır. Bu zafer sonucunda birey erkekler dünyasına geçiş yaparak kadın alma, statü sahibi olma gibi haklar elde eder. Oğuz Kağan'ın gergedanı öldürüp halkını kurtarması erkelğe geçiş ritüeli olarak görülebilir. Ayrıca Oğuz Kağan'ın gergedanı yenebilecek güç ve cesareti göstermesi, destan dönemine özgü hegemonik erkeklik modelinin belirgin bir yansımasıdır (Nadirgil ve Özcan Güler, 2024: 271-273).

3.3. Oğuz Kağan'ın Ailesi

Destanın giriş bölümünün eksik olduğuna dair genel bir kanı bulunmaktadır. Bu eksik kısım bir boğa resmine atıf yapılarak başlar. Denis Sinor, resmedilen bu boğanın Oğuz Kağan'ın babası olduğunu ileri sürer (1950: 6-7). Destanda Oğuz Kağan'ın babasının yokluğu veya sessizliği onun üzerinde hegemonik bir erkek figürünün bulunmaması anlamına gelir. Onun üzerinde otorite kuracak, onu sınırlandıracak veya denetleyecek bir üst erkeğin bu-

lunmaması Oğuz Kağan'ı hegemonik erkekliğin nihai öznesi haline getirir. Destanda kadınlar ise tamamen edilgen bir konumdadır. Savaşların, mücadelelerin, zorlu bir yaşamın olduğu ataerkil bozkır yaşamının aktarıldığı anlatıda kadının varlığı sadece erkeğin hikayesini destekler, kadın anlatının merkezinde yer almaz. Oğuz Kağan'ın annesi Ay Kağan sadece doğurma fonksiyonuyla destanda bulunur. Oğuz Kağan, annesinden sadece bir defa süt emer. Anne, kahramanın doğumunu sağlayan ama kahramanın olağanüstülüğünü sınırlamayan bir figür olarak karşımıza çıkar. Oğuz Kağan, sıradan bir insana hatta annesine bile ihtiyaç duymadan göksel kaderinin desteğiyle kendi varoluşunu bizzat kendi inşa eder.

Oğuz Kağan, bozkırda yaşayan toplumu tehdit eden gergedanı öldürdükten sonra gök tanrısının ve yer tanrısının ona bir ödül olarak sunduğu kadınlarla evlenerek soyunu kutsallaştırır hatta tanrısallaştırır. Destanda kadın sadece erkek cinselliğinin nesnesi ve soyun devamı için üreme aracı olarak görülür (Kaya, 2002: 50). Destanda görüleceği üzere çok eşli evlilik İslamiyetle birlikte ortaya çıkmamıştır. Çok eşlilik Türklerin İslam öncesi devirlerinde de var olmuş ve bir kesim tarafından da sürdürülmüştür. Bu durum erkek egemen toplum yapısının bir yansımasıdır (Çobanoğlu, 2007: 109). İslamiyet öncesi Türkler arasında siyasi, ekonomik ve toplumsal sebeplerle yapılan çok eşli evlilikler yaygındır. Bu evliliklerle iki toplum arasında akrabalık bağlarının geliştirilerek ilişkilerin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Özellikle Hunlardan itibaren çeşitli siyasi ittifaklar kurmak amacıyla bu tarz evlilikler yapılır. Hakanların siyasi olarak yaptıkları bu evliliklerdeki eşleri kuma anlamına gelen "kunçuy" olarak adlandırılır. Kunçuyular hatundan bir derece aşağıdadır (Mandaloğlu, 2022: 486). Destanda Oğuz Kağan, cihan hakimiyetini kurmadan önce gök ve yer tanrısının kızlarıyla evlenerek bir ittifak kurar. Tür mitolojisinde gök her zaman yere üstündür. Bu nedenle gök tanrısının kızı hatun, yer tanrısının kızı ise kunçuy olur. Çok eşli evlilik tarihi ve toplumsal bir gerçekliktir. Bu tarihi ve toplumsal gerçeklik destanın mitik evreninde Oğuz Kağan'ın hem göğün hem de yerin kutunu alması için sembolik bir şekilde kendini gösterir. Oğuz Kağan'ın çok eşliliği kutsalı yaratan işlevsel bir araca dönüşür. Bu evliliklerden Oğuz Kağan'ın Gün, Ay, Yıldız; Gök, Dağ, Deniz adlı ve "Han" ünvanını taşıyan altı oğlu olur. Bu oğullar kendi adlarının işaret ettiği sahanın sorumlusu kılınır. Böylelikle sadece yeryüzü değil tüm kainat Türk idaresi ve töresinin himayesinde birleşir (Kafesoğlu, 1998: 254-255). Bu birleşmeyi destanın en başından kurgulayan miti oluşturan ortak hafıza Oğuz Kağan'ın kız çocuğu olmasına müsaade etmez Oğuz Kağan'ın altı erkek çocuğu olur.

3.4. Oğuz Kağan'ın İktidar İnşası

Destanın başında Oğuz Kağan, henüz kırk günlükken at sürülerini güdüp ata binmeye başlar (Bang ve Rahmeti, 1936: 11). Oğuz Kağan'ın at sürülerini gütmesi yüzeyde bozkıra ait günlük bir faaliyet gibi görünse de aslında Türklerin devlet kurma pratiğinin kültürel, iktisadi ve siyasi kodlarını içerir. Oswald Menghin'e göre Orta Asya bozkır kavimleri hayvan yetiştiriciliği ve olağanüstü devlet kurma kabiliyetleriyle dünya tarihinde önemli rol oynamıştır. Bu iki başarının arasında ilişkisel bir bağ mevcuttur. Büyük sürülerin bakım ve idaresi için bu kavimlerin sürekli geniş alanlarda dolaşmaları, meraların kullanım hakkına sahip olmak için kaçınılmaz çatışmalar içine girmeleri devlet kurmak için gereken teşkilatçı yeteneklerini geliştirmiştir (akt. Rasonyi, 1993: 4-5). Oğuz Kağan'ın daha kırk günlükken uçsuz bucaksız bozkırlarda at sürülerini gütmesi onun doğuştan teşkilatçılık yeteneğine sahip bir lider olduğunu kanıtlar. Ayrıca bozkırda göçebe yaşamın sağladığı pratikle idari ve örgütsel etkinliğini daha da geliştirir.

Oğuz Kağan gergedanı öldürüp gök tanrısının ve yer tanrısının ona sunduğu kadınlarla evlendikten sonra yaşam özü olarak tarif edilen kutu alır. Kut hem yer hem de gök aracılığıyla alınabilir. Oğuz Kağan gökten ışık içinde gelen kızla ve ağaçtan gelen kızla evlenerek hem yer hem de gök tanrısının kutunu alır. Tanrı tarafından seçilmiş ve kut ile donatılmış Oğuz Kağan sahip olduğu göksel ve evrensel nitelik sayesinde kolektif bilinçdışının yayılma potansiyelini de kullanarak tanrısal, siyasal ve örfi iktidarın merkezinde yer almaya başlar (Ölçer Özünel, 2014: 6-13). İktidarın tanrısal kökenli ve dolaşısıyla sorgulanamaz olması iktidarın nasıl sınırlandırılacağı sorununu ortaya çıkarır. Destanlarda bu sorun iktidar sahibi kahramana bazı ideal vasıflar yüklenerek aşılmaya çalışılır. Cömert, savaşçı, dürüst, manevi değerlere sahip olma gibi ideal özellikler kahramana atfedilerek iktidarın sınırlarının belirlenmesi amaçlanır. Bu durum iktidar karşısında yönetilenleri güvence altına alma çabasıdır. Bunun dışında iktidar sahibi, halkın refah ve huzurunu karşılamaya mecbur bırakılarak mutlak otoriteye sahip olmaktan uzaklaştırılır. Böylece halk, iktidar sahibinin malı olmaktan çıkarılır (Kayabaşı, 2016: 170-171). Bu bağlamda Oğuz Kağan, destanda sadece iktidar sahibi bir figür olarak değil; hegemonik erkekliğin destansı bir temsili olarak da karşımıza çıkar. Oğuz Kağan sadece olağanüstü biyolojik vasıfları ve tanrısal ayrıcalığıyla meşruiyet sağlamaz. Güç, cesaret, zekâ, cömertlik, savaşçılık, dürüstlük, koruyuculuk, adalet gibi hegemonik erkeklik modelinin temsil ettiği özellikleriyle de meşruiyet üretir.

Oğuz Kağan, gergedanı öldürüp Tanrı kutunu da aldıktan sonra kağanlığını ilan etmek için büyük bir toy yani kurultay düzenler. Halka emir verip toya çağırır. Ahali birbirine danışarak toya katılır. Oğuz Kağan, Uygurların ve yeryüzünün dört köşesinin kağanı olduğunu ilan eder. Dört bir tarafa elçi göndererek kendisine itaat edilmesini ister. Halkı Oğuz Kağan'a itaat eder. Halkından sonra ona itaat eden ilk iktidar sahibi ise Altun Kağan'dır (Bang ve Rahmeti, 1936: 15-17). Erich Fromm'a göre insan güvenlik ve korunma güdüsü nedeniyle itaate yatkındır. Güçlü bir otoriteye boyun eğdiğinde kendini yalnız hissetmez ve o güçlü yapının parçası olduğunu düşünür. Her şeyi bildiğini ve gücü elinde tuttuğunu iddia eden bir otoritenin varlığı önemlidir. İtaat eden kişi yalnız kalmayacağını, günaha düşmeyeceğini ve güvende kalacağını düşünür. Günah işlese bile bunu güce erişme yolu olarak görür (2017: 14). Oğuz Kağan, destanda her şeyi bilen her şeye gücü yeten bir otorite figürü olarak karşımıza çıkar. Seçilmiş ve kut verilmiş bir otorite olduğu için halkı ve diğer beyler ona sadece zorla boyun eğmez. Onun meşruiyetini kabul ederek rıza ile itaat ederler. Böylece Oğuz Kağan'ın otoritesinde Tanrı'nın iradesi, toplumsal düzenin sürekliliği ve güvenlik ihtiyacı karşılanmış olur.

Oğuz Kağan kendisine itaat eden ve etmeyen yöneticiler üzerinde otorite kurar. Önce dört bir tarafa elçiler göndererek rıza üretimi yoluyla meşruiyet kazanmaya çalışır. Gönüllü olarak diğer iktidar sahiplerinin kendisine boyun eğmesini ister. İktidarını öncelikle zor kullanmadan elde eder. Bu yolla siyasi iktidarının istikrarını korumak ister. Böylece Weber'in tanımladığı geleneksel ve karizmatik meşruiyetle iktidarını pekiştirir. Oğuz Kağan töreye riayet ettiği ve halkına zulmetmediği için bir meşruiyet krizi yaşamaz. Çünkü Oğuz Kağan'ın nihai amacı Tanrı'nın töresini ve adaletini tesis edip yeryüzüne hakim kılmaktır. Bunu gerçekleştirmek için erdemli ve adil olmak zorundadır. Çünkü kut sonsuz bir hakimiyet imkanı tanımaz. Gerekli görüldüğü takdirde kut Tanrı tarafından geri alınır (Kafesoğlu, 1998: 256-257).

Oğuz Kağan, cihan hakimiyeti ve iktidar inşası sürecinde itaat ve boyun eğdirme hususunda dirençle karşılaştığında meşru iktidar sahibi olarak zor kullanma hakkını kullanır. Urum Kağan, Çürçet Kağan gibi hanlar; Hint, Tangut, Suriye, Barkan gibi bölgelerin yöneticileri Oğuz Kağan'a boyun eğmez ve ona direnirler (Bang ve Rahmeti, 1936). Bu direnç aslında Oğuz Kağan'ın iktidarını daha da pekiştirir. Çünkü iktidar özneyle birlikte vardır. Hem özneyi şekillendirir hem de ona var olma biçimi belirler. Direniş çıktığında iktidar bunu sınırlandırır böylece kendini yeniden üretir. Direnme iktidarı olumlu

yönde etkiler. İktidar kendine karşı direnç olmadan kendi sürekliliğini sağlamaz (Kara, 2021: 196).

Oğuz Kağan cihan hakimiyeti yolculuğu sırasında pek çok insan ve kavimle karşılaşır. Bunların bir kısmına da ad verir. Mitik dönemde Türklerde ad verme geleneği Tanrı merkezli bir eylem olarak görülür. Bu nedenle bu eylem sıradan kişiler tarafından yapılmaz. Ad verme doğrudan ya Tanrı tarafından ya da tanrısal kutsiyet taşıyan bir kişi tarafından yapılır (Kızıloğlu, 2021: 60). Oğuz Kağan tarafından, Kendisine emanet edilen şehri iyi koruyan Uruz Beg'in oğluna Saklap, İtil Irmağı'nı ağaçla geçen Uluğ Ordu adındaki beye Kıpçak, Muz Tağ'a kaçan atını dokuz gün sonra bulup getiren beye Karluk, kapısı kapalı evi açan Tömürdü Kağul adlı askere Kalaç, Barmaklığ Çosun Billiğ adlı usta tarafından savaş ganimetlerinin taşınması için yapılan kağni tipi arabayı görüp "Kanğa kağal!" diye bağırarak halka Kanğaluğ adı verilir (Bang ve Rahmeti, 1936). Topluluklar ve insanlar Oğuz Kağan'ın ad vermesiyle kimlik kazanır. Böylece iktidar, kurucu eyleme dayanır. Kimlik ve konum liderin eyleminden doğduğu için her boy ve bey varlığını Oğuz Kağan'a borçlu olur. Bu durum rıza üretimini doğal ve zorunlu hale getirir. Adların kalıcılığı ise iktidarın sürekliliğini garanti altına alır. Oğuz Kağan cihan hakimiyeti seferlerinde büyük mücadelelere girer. Tüm mücadelelerden galibiyetle çıkar. Yaptığı mücadelelerle toprağını ve hakimiyet alanını genişletir. Bu mücadelelerde Oğuz Kağan'ın yardımcıları Bilge tip olarak karşımıza çıkan Uluğ Türk ve kılavuz hayvan olarak kendini gösteren gök tüylü, gök yelesi erkek kurttur. Uluğ Türk kültürel hafızayı; erkek kurt ise kozmik gücü taşır ve simgeler. Böylece Oğuz Kağan'ın iktidarı erkek egemen değerlerin üstüne inşa edilir.

Oğuz Kağan'ın veziri Uluğ Türk rüyasında bir altın yay ve üç gümüş ok görür. Bu altın yay gün doğusundan gün batısına, üç gümüş ok da kuzeye uzanmaktadır. Vezir, Gök Tanrı'nın dünyayı Oğuz Kağan'a başlattığını söyleyerek cihan hakimiyetini müjdelir. Bu rüyadan sonra Oğuz Kağan avlanmaları için Gün, Ay, Yıldız'ı doğuya; Gök, Dağ, Deniz'i batıya gönderir. Büyük oğulları bir altın yay ile küçük oğulları üç gümüş okla babalarına gelir. Oğuz Kağan yayı üç eşit parçaya bölüp Bozok olarak adlandırdığı oğullarına verir. Üç oku da Üçok olarak adlandırdığı küçük oğulları arasında paylaşır. Daha sonra Oğuz Kağan büyük bir kurultay (toy) düzenleyerek ülkeyi oğulları arasında paylaşır. Sağ yanına Bozokları sol yanına Üçokları oturtur (Bang ve Rahmeti, 1936: 29-33). Oğuz Kağan'ın yer tanrısının kızından olan küçük oğulları Gök, Dağ, Deniz; gök tanrısının kızından olan büyük oğulları Gün, Ay, Yıldız'a tabi olurlar. "Gök de yer de kutsaldır ama gök önceliklidir. Yay da ok

da hakimiyet sembolüdür ama ok sahipleri yay sahiplerine tabidir. Doğu yönü batı yönüne üstündür” (Kavas, 2017: 186). Moğolcada kurultay, Türkçe toy olarak adlandırılan meclis bir yasama kurumu karakteri taşır. Boy beyleri, ileri gelenler, bilge kişiler toyda yani kurultayda görüşlerini ifade eder (Kafesoğlu, 1998: 261-262). Oğuz Kağan, kağanlığını ilan etme, oğullarına ülkeyi paylaşırma gibi kritik kararlar öncesinde muhakkak toy düzenler. Bu toylarda Oğuz Kağan karar almadan önce halkını bilgilendirerek onların rızasını alır. Böylelikle yine iktidarının meşruiyetini rızayla inşa eder.

Ataerkillik ve hegemonik erkeklik özünde eşitsizlik ilkesine dayandığı için sürekli olarak meşrulaştırılmaya ihtiyaç duyar. Destanlarda yaratılan milli kahraman miti, toplumun varlık sebebi olarak sunulur. Bu yolla da kahraman üzerinden hegemonik erkeklik toplumun varlık sebebi ve kutsal değer olarak meşruiyet mekanizması kazanır (Duman, 2022: 86). Oğuz Kağan Tanrı’dan kut alarak doğal meşruiyet kazanır. Halkını gergedandan kurtararak alplığını ilan ederek siyasi meşruiyet kazanır. Ülkesini miras bırakacağı oğullarının meşruluğunu ise vezirinin gördüğü rüyayla ve kendisinden gelen kutla sağlar. Çünkü kut kan bağıyla hanedanın diğer erkek üyelerine aktarılır. Destanda ataerkillik ve hegemonik erkeğin ihtiyaç duyduğu meşruluk bu yolla süreklilik kazanır. Oğuz Kağan, Gök Tanrı’ya borcunu ödediğini söyleyerek yurdunu çocuklarına miras bırakır. Tüm çocuklarını yönetime dahil edip ilerde doğma ihtimali olan boylar arası mücadelenin önüne geçmek ister. Bu nedenle küçük oğullarını büyüklere tabi kılar. Çünkü “hegemonik erkeklik yaşa bağlı olarak da bir hiyerarşik düzen sunar” (Duman, 2022: 182). Böylece Oğuz Kağan hem bir hiyerarşi tesis eder hem de merkezi otoriteyi güçlendirir. Bu bağlamda büyük oğullar küçükler üzerinde hegemonik bir konum kazanır. Ayrıca büyük oğulların küçükleri yönetmesi sadece güç ilişkilerine göre değil töre aracılığıyla da meşru kabul edilir. Bu durum kültürel normlarla desteklenen bir hegemonik erkeklik biçimidir.

Sonuç

Oğuz Kağan Destanı’na geniş çerçevede bakıldığında destanın sadece bir kahramanlık anlatısı olmadığı görülür. Destan, içinden çıktığı toplumun sosyal yapısını ve değerler sitemini anlamamıza yardımcı olan bir kültür tarihi kaynağı niteliğindedir. Bu anlatı sadece bir edebi ürün değil barındırdığı pek çok sembol ve yapıyla bir toplumun iktidar, otorite, meşruiyet, rıza ilişkilerinin nasıl üretildiğini ortaya koyan politik bir metindir. İktidar, otorite, meşruiyet, rıza, karizmatik liderlik, ataerkillik, hegemonik erkeklik gibi kavramlar akademik olarak tanımlanmadan önce de destanda kavramsallaştırılmamış biçimleriyle karşımıza çıkar. Oğuz Kağan, karizmatik liderliği ve

hegemonik erkeklik eylemleriyle iktidarını inşa edip otoritesini kurmaya çalışırken kut yoluyla doğal meşruiyet kazanır. Halkını krizden kurtarma, toy düzenleme, elçi gönderme, ad verme gibi toplumsal ve kültürel dinamiklerle de siyasi meşruiyet kazanır. Oğuz Kağan meşruiyetini önce rıza yoluyla inşa eder. Çünkü halkın desteği yoksa lider yalnız kalır. Sadece otoriteyle kurulan bir iktidar kalıcı olamaz. Bu nedenle Oğuz Kağan, kağanlığını ilan ederken de boyları hâkimiyeti altına almak isterken de ülkeyi oğulları arasında paylaştırırken de rıza üretimine ve iknaya başvurur. Bu noktada kurultay sadece bir karar alma organı değil aynı zamanda rıza üreten bir mekanizma olur. Oğuz Kağan dirençle karşılaştığı durumlarda meşru iktidar olarak zor kullanır. Zor kullanarak otorite tesis etmesi ise iktidarını daha da pekiştirip sürekli hale getirir.

Oğuz Kağan; epik dönemde, fiziksel kahramanlığa ihtiyaç duyulan bir toplumda hegemonik erkeklik modelini temsil eder. Temsil ettiği hegemonik erkeklik modelinin özelliklerini sadece fiziksel üstünlükle elde etmez; mitik, kültürel, toplumsal norm ve pratiklerle sürekli pekiştirir. Ataerkilliğin kurumsallaşmaya başladığı erken dönemlerde bile erkeklik figürleri toplumsal düzeni meşrulaştırır. Oğuz Kağan güç, cesaret, zeka, cömertlik, savaşçılık, dürüstlük, koruyuculuk, adalet gibi hegemonik erkekliğin temsil ettiği özellikleriyle meşruiyet pekiştirir. Destanda hegemonik erkeklik anlayışının belirgin örneğiyle karşılaşırız. Destanda erkeklik güç, kahramanlık ve otorite ile özdeşleştirilirken kadınlar bu yapının gölgesinde kalır. Destanda kadınlar kendi iradeleriyle varlık göstermez. Varlıkları Oğuz Kağan'ın eylemleri üzerinden duyurulur. Destanda Oğuz Kağan çok eşli evlilik yapar. Çok eşlilik İslamiyetle birlikte Türk kültürüne girmez. Göçebe ve savaşçı yaşam tarzına sahip toplumlarda ekonomik veya stratejik sebepler, erkeklerin savaşta ölme ihtimali ve soyun devamını sürdürme düşüncesi gibi toplumsal koşulların doğurduğu bir uygulamadır. Oğuz Kağan hem göğün hem de yerin kutunu almak için gök ve yer tanrısının kızlarıyla evlenir. Bu bağlamda tarihi ve toplumsal bir gerçeklik mitik evrende kutsalı yaratmak için bir araç olarak kullanılır. Halk anlatılarının anlaşılması için tarihi, kültürel ve toplumsal bağlamın göz önünde bulundurulması gerekir. Oğuz Kağan Destanı; tarihi, kültürü, toplumsal yapıyı ve iktidar ilişkilerini görünür kılan bir anlatıdır. Hala tarihi ve toplumsal analizler için değerli bir kaynak işlevi görmektedir.

Kaynakça

- Adams, Carol J. (2013). *Etin Cinsel Politikası*. Çev. Güray Tezcan ve Mehmet Emin Boyacıoğlu. Ayrıntı Yayınları.
- Ağca, Ferruh (2016). *Uygur Harfli Oğuz Kağan Destanı: Metin-Aktarma-Notlar-Dizin-Tıpkıbasım*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Akal, Cemal Bali (1998). *İktidarın Üç Yüzü*. Dost Kitabevi.
- Akbalık, Esra (2014). “Dede Korkut Kitabı’nda Bir Cinsiyet Rejimi Olarak ‘Erkeklik’”. *Türkbilig*, 27:105-119.
- Akbalık, Esra (2024). “Sözlü Kültür Verimlerinde Erkekliğin İz Sürümü: Köroğlu Tipolojisi ve Erkekliğin Kültürel İnşası”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 41(2): 486-501.
- Althusser, Louis (2002). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. Çev. Yusuf Alp ve Mahmut Özışık. İletişim Yayınları.
- Bang, W. ve Rahmeti, Reşit (1936). *Oğuz Kağan Destanı*. Burhaneddin Basımevi.
- Bekki, Salahaddin (2021). “Hegemonik Erkeklik Etkisinde Varyantlaşan Bir Türkü: ‘Güzeller Bezenip Toya Giderler’”. *Doğan Kaya Armağanı*. Ed. Serhat Sabri Yılmaz vd. Vilayet Kitabevi, 403-421.
- Bekmen, Ahmet (2024). “İktidar: Temel Konular ve Yaklaşımlar”. *Siyaset Sosyolojisi: Siyasallaşmanın Alanları, Özneleri ve Araçları*. Ed. Ahmet Bekmen. İletişim Yayınları, 17-63.
- Berktaş, Fatmagül (1996). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*. Metis Yayınları.
- Canetti, Elias (2006). *Kitle ve İktidar*. Çev. Gülşat Aygen. Ayrıntı Yayınları.
- Connell, Raewyn (2019a). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. Çev. Cem Soydemir. Ayrıntı Yayınları.
- Connell, Raewyn (2019b). *Erkeklikler*. Çev. Nagihan Konukcu. Phoenix Yayınevi.
- Connell, Raewyn ve Messerschmidt, James W. (2005). “Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept”. *Gender and Society*, 19(6): 829-859.
- Çetin, Halis (2003). “Siyasetin Evrensel Sorunu: İktidarın Meşrutiyeti-Meşrutiyetin İktidarı”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(03): 61-88.
- Çobanoğlu, Özkul (2007). *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*. Akçağ Yayınları.

- Daldal, Mehmet (2023). *Anadolu Sahası Türk Masallarında Erkeklikler*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Divitçioğlu, Sencer (2000). *Oğuz'dan Selçuklu'ya (Boy, Konat ve Devlet)*. YKY.
- Duman, Mustafa (2022). *Eril Kültür: Destan ve Hegemonik Erkeklik*. Kabcacı Yayınları.
- Duman, Mustafa. (2024). "Mitten Halk Hikâyesine Türk Halk Anlatılarında Hegemonik Erkekliğin Dönüşümü". *10. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildiriler Kitabı (11-14 Aralık 2023)*. T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 164-180.
- Duverger, Maurice (1982). *Siyaset Sosyolojisi*. Çev. Şirin Tekeli. Varlık Yayınları.
- Duymaz, Ali (2007). "Oğuz Kağan Destanı'ndan Dede Korkut Kitabı'na Kahramanların Beden Tasvirlerinin Sembolik Anlamları Üzerine Değerlendirmeler". *Millî Folklor*, 76: 50-58.
- Eliade, Mircea (2015). *Doğuş ve Yeniden Doğuş (İnsan Kültürlerinde Erginlemenin Dini Anlamları)*. Çev. Fuat Aydın. Kabcacı Yayıncılık.
- Engels, Friedrich (1990). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. Çev. Kenan Somer. Sol Yayınları.
- Foucault, Michel (2014). *Özne ve İktidar*. Çev. Işık Ergüden ve Osman Akınhay. Ayrıntı Yayınları.
- Fromm, Erich (2017). *İtaatsizlik Üzerine: Özgürlük Neden Otoriteye "Hayır" Demektir?* Çev. Nurdan Soysal. Say Yayınları.
- Heywood, Andrew (2015). *Siyasetin Temel Kavramları*. Çev. Hayrettin Özler. Adres Yayınları.
- Işikelekoğlu, Emine (2022). *Anadolu Türkleri'nin Halk Masallarında Erkek ve Erkekleşme*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Kafesoğlu, İbrahim (1998). *Türk Millî Kültürü*. Ötüken Neşriyat.
- Kapani, Münci (2007). *Politika Bilimine Giriş*. Bilgi Yayınevi.
- Kara, Oktay (2021). "Hegemonik Erkeklik İktidarının Her Yerdeliği: Kelebekler ve Bizi Hatırla". *Moment Dergi*, 8(1): 188-204.
- Kavas, İslam (2017). "Oğuz Kağan Destanındaki İktidar Yapısı". *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 3(1): 183-192.
- Kaya, Muharrem (2002). "Türk Halk Anlatılarında Kadın". *Toplumbilim*, 15: 49-54.

- Kayabaşı, Onur Alp (2016). *Destan ve Hükümdar: Türk Destanlarında Devlet ve Yönetim*. Kömen Yayınları.
- Kızıloğlu, Müjdat (2021). “Türklerin Ad Verme Kültüründe Ad Verici Profili”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(7): 45-64.
- Mandaloğlu, Mehmet (2022). “Eski Türklerde Aile ve Evlilik Anlayışı”. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4(8): 481-498.
- Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Nadirgil, Nadir ve Özcan Güler, Derya (2024). “Türk Destanlarında Erkekliğe Geçiş Ritüelleri”. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (23): 264-285.
- Ong, Walter J. (2013). *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözüñ Teknolojileşmesi*. Çev. Sema Postacıoğlu Banon. Metis Yayınları.
- Ölçer Özünel, Evrim (2014). “Kendine Dönüşen Kahraman: Oğuz Kağan Destanı’nda İktidar ve Kut”. *Millî Folklor*, 104: 5-19.
- Özcan Güler, Derya (2025). “Hegemonyadan Madunluğa: Anadolu Efsanelerinde Erkekliğin Sunumu”. *Millî Folklor*, 147: 41-52.
- Öztekin, Ahmet ve Öztekin, Hülya (2020). “İktidarın Meşruiyeti ve Rıza Üretimi: Masallardan ve Mitlerden Kitle İletişimine Toplumsal Bilincin İnşası”. *Opus International Journal of Society Researches*, 16(30): 2911-2940.
- Pelliot, Paul (1995). *Uygur Yazısıyla Yazılmış Uğuz Han Destanı Üzerine*. Çev. Vedat Köken. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Raglan, Lord (1998). “Geleneksel Kahraman”. Çev. Metin Ekici. *Millî Folklor*, 37: 126-138.
- Rasonyi, Laszlo (1993). *Tarihte Türklük*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Roux, Jean Paul (2005). *Orta Asya’da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar*. Çev. Aykut Kazancıgil ve Lale Arslan. Kabalıcı Yayınevi.
- Sancar, Serpil (2009). *Erkeklik: İmkânsız İktidar Ailede, Piyasada, Sokakta Erkekler*. Metis Yayınları.
- Sinor, Denis (1950). “Oğuz Kağan Destanı Üzerine Mülâhazalar”. Çev. Ahmet Ateş. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 4(1-2): 1-14.
- Şahiner, Ahmet Emin (2023). “Türk Kültüründe Silah ve Hegemonik Erkeklik Sembolü Olarak Silahın Kullanımı”. *Asia Minor Studies*, 11(2):162-174.

Tunç, Emrah (2020). *Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Erkeklik Temsilleri*. Doktora Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

Uyan-Semerci, Pınar (2024). “Vatandaşlık”. *Siyaset Sosyolojisi: Siyasallaşmanın Alanları, Özneleri ve Araçları*. Ed. Ahmet Bekmen. İletişim Yayınları, 115-133.

Weber, Max (1993). *Sosyoloji Yazıları*. Çev. Taha Parla. Hürriyet Vakfı Yayınları.

Weber, Max (2005). *Bürokrasi ve Otorite*. Çev. H. Bahadır Akın. Adres Yayınları.

Weber, Max (2017). *Meşru Egemenlik*. Çev. Latif Boyacı. Yarın Yayınları.

Yolcu, Mehmet Ali (2013). “Türk Destanlarında Kahramanın Sevgilisine Ulaşmak İçin Sinanması Motifinin Tip Yapısı”. *Akademik Bakış Dergisi*, 34: 1-11.

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: *Ethics committee approval is not required for this study.*

Declaration of Conflicting Interests: *The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship, or publication of this article.*